

SZILÁGYI IMRE

REGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS EU-INTEGRÁCIÓ A DÉLSZLÁV TÉRSÉGBEN

Az 1980-as évek végén Jugoszláviának kitűnő kapcsolatai voltak az Európai Közösséggel, és igen jó esélye volt arra, hogy viszonylag rövid idő alatt csatlakozzon az Európai Unióhoz. Ezt követően azonban a délszláv köztársaságok közötti különböző jellegű feszültségek miatt Jugoszlávia szétesett, tagköztársaságai önálló államokká váltak. A korábbi történelmi fejlődés, a nemzetek közötti ellentétek, valamint a szétesést kísérő háború eredményeként az új államok többsége számos gazdasági, társadalmi és egyéb problémával küszködött. Mindezek miatt komoly nehézségekkel kellett szembenézniük az Európai Unió felé vezető úton. Az EU arra törekedett, hogy különböző jellegű támogatásainak eredményeképpen felgyorsítsa a térség európai integrációját. Ez a folyamat 1995-ben a háborús összecsapások lezárásával, a Daytoni Egyezmény megkötésével kezdődött, és nagyjából három, egymástól nem teljesen elkülönülő szakaszra osztható. Az első szakasz 1995-től 1999-ig tartott és a legfőbb célja a béke és a stabilitás megteremtése, illetve megszilárdítása volt. Az ezt követő, de tulajdonképpen máig tartó második szakaszban a nyugat-balkáni régió országai erőteljes külső támogatással potenciális tagjelölt országokként igyekeznek megfelelni az európai integráció követelményeinek. A 2006 óta zajló harmadik szakaszban ezt a folyamatot kiegészítik a régió országainak önálló, szinte teljes egészében belső kezdeményezés és szervezés alapján megvalósuló együttműködési formái.

A béke és stabilitás megteremtésének szakasza

Az 1999-ben létrehozott Délkelet-Európai Stabilitási Paktum (Egyezmény) gyökerei hosszabb időre nyúlnak vissza. Az EU 1993-ban elfogadta a Balladur-tervet, s annak alapján az EU elnökség 1993. december 11-én határozatot hozott a Stabilitási Paktumról.¹ Ennek célja az volt, hogy megelőzze a feszültségeket és konfliktusokat, hogy előmozdítsa a jószomszédi viszonyokat, konszolidálja a határokat, és segítse a nemzeti kisebbségek problémáinak megoldását. Ez a paktum az egymással nyílt konfliktusban nem álló országok támogatását tűzte ki célul.

Abban az időben viszont nem a volt Jugoszlávia köztársaságai, hanem a balti országok, illetve az úgynevezett közép- és kelet-európai térség országai szerepeltek célterületként. Ez alapvetően azokat az országokat jelentette, amelyek már megkötötték vagy a közeljövőben megkötik az EU-val a társulási egyezményeket. Azt, hogy még ebben az esetben is milyen félve nyúltak a kisebbségi kérdéshez, jól mutatja a Stabilitási Egyezmény 1994. május 26–27 -én megtartott párizsi konferenciája. Amint azt Jeszenszky Géza, akkori magyar külügyminiszter a konferencián elhangzott beszédében kifejtette: bár „a konferenciát előkészítő tárgyalások során mind a magyar kormány, mind a szlovákiai és a romániai magyar kisebbség választott képviselői hangot adtak annak az igényüknek, hogy a jószomszédi viszonyt előmozdító államközi tárgyalásokban és a Stabilitási Egyezmény kidolgozásában vegyenek részt az elsődlegesen érintettek, maguk a nemzeti kisebbségek”,² ezt az igényt nem teljesítették.

A Stabilitási Paktum 1995. március 21-én ugyancsak Párizsban elfogadott nyilatkozata³ megerősítette a korábbi célkitűzéseket. Ez, valamint az 1995 őszén kidolgozott és 1995. december 14-én elfogadott Daytoni Egyezmény⁴ legfőbb szempontjai jelentették az 1995 decemberében formalizált Royau-mont Kezdeményezés (később Royau-mont Folyamat) alapelveit.⁵ A kezdeményezés célja az volt, hogy enyhítse a konfliktusokat a délkelet-európai térségben, elősegítse a békét, a stabilitást és a jószomszédi viszonyokat. Az EU ennek érdekében külön koordinátort nevezett ki. Az Európai Unió az akkori helyzetben úgy vélte, hogy a feladat megoldásában kiemelt szerephez kell, hogy jussanak a különböző civil szerveződések. A konfliktus megelőzésben két szempontot tartottak fontosnak. Egyrészt azt, hogy a demokratizálódás megindulásának érdekében támogatni kell a polgárok közötti (a háború miatt megszakadt) párbeszédet, modernizálni kell a civil struktúrákat. Másrészt azt, hogy a civil szervezetek között együttműködési hálózatot, a különböző csoportok között pedig a nemzeti határokon átnyúló új kommunikációs csatornákat kell kiépíteni. Ide tartoztak a kultúrával, a média szabad működésével és az emberi jogokkal foglalkozó civil szervezetek is. A cél az volt, hogy ilyen módon erősítsék meg a már létező mechanizmusokat, mindenekelőtt a preventív diplomáciát, a konfliktus-megelőzést.

Szerbia és Montenegró, amelyek akkor még a közös Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (JSZK) tagjai voltak, ezt a kezdeményezést külpolitikai céljukkal összhangban lévőnek gondolták, s ezért részt vettek annak munkájában. A volt Jugoszlávia néhány egykori tagköztársaságának – annak ellenére, hogy magát az elképzelést támogatták – fenntartásai voltak.⁶ Tény, hogy Horvátország és Szlovénia ódzkodott mindenféle túl szorosnak tekintett balkáni együttműködéstől, de a kezdeményezés munkájában mindkét ország részt vett.⁷ A délszláv viszonyok bonyolultságát jól mutatja, hogy 1997-ben a kezdeményezés harmadik találkozájának helyszínét adó Makedónia,⁸ a

Görögországgal meglévő úgynevezett névvita miatt nem lehetett jelen saját alkotmányos nevén (Makedón Köztársaság), hanem „vendéglátó ország” név alatt végezte a szervezési feladatokat.⁹ Az EU természetesen anyagilag is támogatta a kezdeményezés munkáját.

A sikeres tevékenység érdekében a kezdeményezés a későbbiekben szorosán együttműködött a térségben működő más, hasonló célú nemzetközi szerveződésekkel, mindenképp a Közép-Európai Kezdeményezéssel (KEK)¹⁰ és a Délkelet-európai Együttműködési Szervezettel (SECI).¹¹ A Royaumont Folyamat ma már a Délkelet-európai Stabilitási Paktumon¹² belül a parlamentek közötti együttműködés egyik eszköze.

Az 1989-re visszanyúló gyökerekkel bíró KEK jelentőségét nem tagadhatjuk ugyan (hiszen céljai között szerepelt, hogy erősítse a régió politikai, gazdasági és társadalmi fejlődését, és megakadályozza, hogy Európában új választóvonalak jöjjenek létre),¹³ de a magyar külügyminisztérium egy időben joggal vélte úgy, hogy a 21. század eleje óta bekövetkezett változások eredményeképpen nem volt képes megfelelően ellátni a feladatait.¹⁴ Ma, amikor a KEK-ben résztvevő 18 államnak fele EU-tagállam, még nagyobb a jelentősége annak, hogy a szervezet „kinyilvánított feladata a nem EU-tag nyugat-balkáni, illetve kelet-európai KEK-tagállamok euroatlanti integrációjának elősegítése, az integrációs tapasztalatok átadása számukra”.¹⁵ Ezt nagyon is jól érzékeli a szervezet elnökségi tisztségét éppen 2011-ben ellátó Szerbia is. A szerb politikusok, akiknek legfőbb törekvése, hogy az ország 2011-ben elnyerje a tagjelölti státuszt, az év elején ismételten leszögezték, hogy a jószomszédi viszonyok elősegítése és a regionális együttműködés erősítése a szerb külpolitika egyik fontos célja, s kiemelték azon anyagi támogatás jelentőségét, amit Szerbia a különböző programok megvalósításához évről évre kap a KEK-től.¹⁶

Mielőtt a SECI-re rátérnék, meg kell említenem, hogy 1996 nyarán bolgár kezdeményezésre Szófiában találkoztak a délkelet-európai országok külügyminiszterei, de mások mellett képviseltette magát Oroszország, az USA, Nagy-Britannia, az EBESZ, az EU és az EBRD is. A találkozóról kiadott nyilatkozat hivatkozott a térség országainak korábbi (azaz 1990 előtti) pozitív együttműködési gyakorlatára, s a miniszterek elkötelezték magukat amellett, hogy a régiót az általános európai fejlődéssel összhangban lévő stabil, biztonságos és együttműködő területté alakítják át. Az együttműködés alapvető területeként a következőket jelölték meg:

- a jószomszédi viszonyok erősítését, beleértve a bizalom és biztonság építését;
- a gazdasági együttműködés fejlesztését a határon átnyúló kooperáció segítségével, továbbfejlesztve a szállítás, a telekommunikáció, az energia infrastruktúrájának területét, valamint a kereskedelem és a befektetések előmozdítását;

- a humanitárius, szociális és kulturális kapcsolatok fejlesztését;
- az igazságszolgáltatás, a szervezett bűnözés, a drog- és fegyverkereskedelem, valamint a terrorizmus elleni harcot.

A nyilatkozat viszonylag részletesen kifejti az egyes területekre vonatkozó konkrét alapelveket. A miniszterek kifejezték abbéli reményüket, hogy ezek a megállapodások „hozzájárulnak az általános európai stabilitás, biztonság és együttműködés megvalósulásához. Meg vannak győződve arról, hogy ezek összhangban vannak az EU cselekvési tervével, a Royaumont Folyamattal, és ennek megfelelően arra számítanak, hogy az EU teljes mértékben támogatja ezeket.”¹⁷ Úgy vélték, hogy az együttműködés valamennyi tagjának közös törekvése, hogy csatlakozzon az európai integrációhoz. „Ebben az összefüggésben kifejezték készségüket arra, hogy kölcsönösen kapcsolatba lépjenek Délkelet-Európa más regionális együttműködési kezdeményezéseivel annak érdekében, hogy kölcsönösen erősítsék ezek hatását, külön kiemelve az Európai Unió és a Délkelet-Európai Együttműködési Kezdeményezés szerepének jelentőségét. Arra irányuló készségüket is kifejezték, hogy a közös érdek ügyében együttműködésre lépjenek a Fekete-tengeri Gazdasági Együttműködés és a Közép-Európai Kezdeményezés országaival.”¹⁸

Ez az együttműködés később SEECP (South-East European Co-operation Process) néven vált ismertté.¹⁹ Megítélésem szerint ennek a találkozóknak, illetve a nyilatkozatnak több fontos eleme van. Először is az a tény, hogy ebben az esetben immár az alapító dokumentum hangsúlyozza a térségbeli más kooperatív formákkal való együttműködési készséget. Hivatkozik a Royaumont Folyamatra, aminek tevékenységét bizonyos mértékig tovább bővítette, illetve pontosította. Az említettek egyúttal az első jelei annak a későbbi gyakorlatnak, hogy az egyes regionális együttműködési formák egymással különböző módon összekapcsolódnak. A későbbi együttműködések gyakran hasonló utat járnak be: részben átvállalják, illetve kibővítik a korábbi formációk egyes feladatait. Az is figyelemreméltó, hogy bár a találkozón „vendégként”²⁰ jelen volt Horvátország és Szlovénia képviselője is, ez a két ország csak jóval később lett az együttműködés tényleges tagja. Horvátország – amely 2006–2007 folyamán töltötte be az elnöki tisztséget – 2004 októberében,²¹ Szlovénia pedig az ország akkor frissen elfogadott balkáni stratégiája alapján 2010 júniusában csatlakozott.²² A SEECP így ma már nem csupán az alapítók közé tartozó Albániát, Bulgáriát, Romániát, Törökországot, de az összes jugoszláv utódállamot is összefogja.

A már említett SECI-t hivatalosan 1996. december 6-án indította útjára az USA és az EU, de amint a SEECP szófiai dokumentumából látható, 1996 nyarán már javában zajlott ennek a szervezése. A kezdeményezők terve szerint a SECI Albánia, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Görögország, Horvátország, a Jugoszlávia Szövetségi Köztársaság (JSZK), Magyarország, Makedónia,

Moldova, Románia, Szlovénia és Törökország regionális együttműködésének koordinációjára volt hivatva. Az „alapító okirat”²³ szerint a felsorolt országok „úgy döntöttek, hogy részt vesznek ebben a fontos regionális kezdeményezésben, amelynek az a célja, hogy elősegítse a régió országai közötti együttműködést, és megkönnyítse a régió csatlakozását az európai integrációhoz.”

Az együttműködés kezdetén volt néhány komolyabb akadály is. Eredetileg a JSZK is a résztvevő országok közé tartozott volna, 1996 őszén azonban Szerbiában elégedetlenség tört ki a választási csalások miatt. Ezért az alapító okirat kiegészítése szerint „a meghívást a JSZK-ban történt legújabb események miatt visszavonták”.²⁴ A jugoszláv diplomácia nehezményezte, hogy országukat – megítélésük szerint – önkényesen kizárták az együttműködésből, és annak a véleményének adott hangot, hogy a régió központi súlyú országa, a JSZK nélkül nehéz lesz elérni a SECI által kitűzött célokat.²⁵ A JSZK így csak 2000 decemberében, Milošević bukása után lett tagja a SECI-nek.

A kezdeményezők szempontjából azonban legalább ekkora problémát jelentett Horvátország és Szlovénia. Az alapító okirat említett kiegészítése szerint e két ország kormányának még teljesíteni kell bizonyos elvárásokat. Úgy tűnhet tehát, hogy ez a két ország tagja akart lenni a szerveződésnek, csak éppen bizonyos feltételeket még nem teljesítettek. Csakhogy a két ország sajtójából és intézkedéseiből az derül ki, hogy ők eredetileg nem akartak a SECI-hez csatlakozni, s csak a külső nyomás kényszerítette rá őket a belépésre. A jelek szerint mindenképp attól tartottak, hogy a közvélemény a Balkánra való visszasodródásnak értékeli majd a SECI-tagságot. 1997 késő júniusáig mindkét ország titkolta a közvélemény előtt, hogy végül is részt vesznek a szervezet munkájában.²⁶ A két ország politikusait nagyrészt az győzte meg, hogy Magyarország részt vett a szervezet munkájában, s ezt annak bizonyítékeként értékelték, hogy a SECI-vel nem kényszerítik őket vissza egy nem kívánatos balkáni szövetségbe.

A már korábbi szerveződéseket figyelembe véve a szervezők szükségesnek látták, hogy az alapító okirat leszögezze: „A SECI nem kíván összeütközésbe kerülni a már létező tervekkel, projektekkel vagy kezdeményezésekkel, és kölcsönös együttműködésre törekszik a Délkelet-Európában meglévő, a regionális együttműködésre irányuló más kezdeményezésekkel.”²⁷ Ide sorolták az EU, a Szófiában elfogadott nyilatkozat, a KEK és a Fekete-tengeri Gazdasági Együttműködés által kezdeményezett programokat. „Arra törekszünk, hogy ezeket kiegészítsük a következőkkel: a) a régió kormányzatai közötti szorosabb együttműködés elősegítésével; b) a régióra kiterjedő tervezés hangsúlyozásával; c) a hiányzó kapcsolatok és a szükséges programkövetés feltárásával; d) a magánszektor jobb bevonásával a regionális gazdasági és környezetvédelmi törekvésekbe; e) azzal, hogy

segítjük olyan regionális klíma kialakulását, amely bátorítja a magánszektor bevonását.”²⁸

A ma is létező SECI működését külső koordinátor (Erhard Busek), valamint az ENSZ és az EBESZ is segítette, de ez a szerveződés még nem kínált konkrét EU-perspektívát. Ebből a szempontból sajátos szerveződésnek tekinthetjük az Olaszország, Szlovénia és Magyarország közötti hármas együttműködést, a *Trilateráliát*. Az 1996-ban megszerveződő együttműködés fő célja az volt, hogy segítse Szlovénia és Magyarország NATO- és EU-csatlakozását, illetve bekapcsolódásukat az EU fejlesztési projektjeibe. Ennek érdekében együttműködött a három ország hadserege, jelentős volt az együttműködés az infrastruktúra területén, de kiterjedt a tudomány és a kultúra bizonyos területeire is.²⁹ Az együttműködés neve 2000 óta – amikor a gödöllői tanácskozáson Horvátország is tagja lett e csoportosulásnak – *Quadrilaterale*. A Quadrilaterale 2010 februárjában bejelentette, hogy működése tejes mértékben eredményes volt. 1999-ben Magyarország a NATO tagja lett, Magyarország és Szlovénia 2004-ben belépett az EU tagállamai közé. Horvátország 2009-ben tagja lett a NATO-nak és 2010-ben már nyilvánvaló volt, hogy rövid időn belül teljesíti az EU-tagsághoz szükséges feltételeket. A Quadrilaterale tehát 2010 februárjában feloszlatta önmagát.³⁰

1996 folyamán az EU a Dayton utáni helyzet kezelésére kidolgozta a Regionális Megközelítés (Regional Approach) elnevezésű programot.³¹ Ennek alapvető célja az volt, hogy a térség országai közötti, ezen országok és szomszédaik közötti, valamint köztük és az EU közötti együttműködés útján elősegítse a gazdaság fejlődését. 1997 áprilisában az EU kidolgozta az együttműködés, a támogatás, valamint az ellenőrzés pontos kereteit. Ennek értelmében a következő (1997 októberétől 2000 márciusáig terjedő) időszakban öt jelentést készítettek az eredményekről és a problémákról.³² Ezekben, bár itt még a Délkelet-Európa elnevezést használták, azokról az országokról volt szó, amelyeket a későbbiekben Nyugat-Balkán elnevezéssel illettek, azaz a volt Jugoszlávia köztársaságai (a csatlakozási tárgyalásokat folytató Szlovénia kivételével), valamint Albánia fejlődéséről.

Tagjelöltként az integrációért

Ennek a fázisnak az első lépése a Délkelet-európai Stabilitási Paktum (Stability Pact for South Eastern Europe) létrehozása 1999 nyarán.³³ Az 1999. június 10-én megtartott alakuló ülésen a (nyugati világgal látványosan szembe forduló) JSZK kivételével jelen voltak a volt Jugoszlávia utódállamai, Albánia, Románia, Moldávia, Magyarország, valamint számos nagyhatalom, nemzetközi szervezet és természetesen az EU képviselői. A Paktum résztvevői a balkáni helyzetet és az 1999-es koszovói háború következményeit szem

előtt tartva három munkaasztal köré szervezték a tevékenységüket: 1) demokratizálás és emberi jogok; 2) gazdasági újjáépítés, fejlődés és együttműködés; 3) biztonságpolitika. Amint az ebből is érzékelhető, a Paktum célja a béke, a demokrácia, az emberi jogok és a gazdaság térségbeli megerősítése volt. A Paktum egy alapvetően kívülről szervezett együttműködési forma volt, amelyik ugyancsak hivatkozott a már korábban létrehozott regionális szerveződésekre, s amit három hasonlóság is köt a SECI-hez. Egyrészt, hogy 2002 és 2008 között ennek is Erhard Busek volt a koordinátora. Másrészt, hogy a JSZK az első évben nem vett részt ennek munkájában sem. Harmadrészt, hogy Horvátország és Szlovénia ismét attól tartott, a szervezet valamilyen formában meg kívánja újítani a volt Jugoszláviát. A horvát köztársasági elnök látványosan fejezte ki nemtetszését,³⁴ a szlovének bizonyos óvintézkedéseket hoztak.³⁵ Végül mindhárom ország úgy döntött (Szerbia Milošević bukása után, 2000-ben), hogy kihasználja az együttműködés nyújtotta előnyöket. Ehhez a döntéshez mindenképpen hozzájárult, hogy az alapító okirat³⁶ szerint az együttműködés résztvevői egyéni megítélés alapján (azaz nem egymás teljesítményéhez kötöttek) csatlakozhatnak az euroatlanti struktúrákhoz.

Ezt az ígéretet erősítette meg három fontos találkozó. Az Európai Tanács 2000 júniusában Santa Maria da Feirában megtartott találkozója³⁷ már a Nyugat-Balkán kifejezést használja és leszögezi, hogy „valamennyi érintett ország az EU-tagság potenciális jelöltje”. A 2000 novemberében, azaz Tuđman horvát elnök halála és Milošević bukása után megtartott zágrábi csúcstalálkozón a nyugat-balkáni országok és az EU-tagállamok kormányfőin, valamint Szlovénia külügyminiszterén kívül az EU és más, a térségben érdekelt szervezet vezetői is jelen voltak. A zárónyilatkozatban³⁸ az EU megállapította, hogy a térségben jelentős fejlődés tapasztalható a demokratizálódás és a régiós együttműködés terén. Kilátásba helyezte, hogy a CARDS program keretén belül anyagilag támogatja a Stabilizációs és Társulási Folyamatban (SAP) résztvevő országokat. Az itt bejelentett SAP keretén belül, a korábban már leszögezett elvek alapján, egyedi elbírálást ígért, hozzátéve, hogy ezen belül különös figyelemmel kíséri majd a regionális együttműködés megvalósulását.

Végül az Európai Tanács 2003 júniusában Thessalonikiben megtartott ülését kell megemlíteni. Az ekkor megjelentetett nyilatkozat – az úgynevezett Thessaloniki Agenda anyagára³⁹ is hivatkozva – megerősítette, hogy az Agenda anyagával kibővített SAP jelenti majd a nyugat-balkáni országok jövőbeni EU-csatlakozásának keretét.

Az EU tehát egyfelől minden említett dokumentumban nagy hangsúlyt fektetett a regionális együttműködésre, másfelől egyre inkább előtérbe került az egyes országok teljesítményének egyedi elbírálása.

A tagállami együttműködések fázisa

Az említett folyamat utolsó fázisával párhuzamosan az egyes térségbeli országok maguk is egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítottak az egymás közötti együttműködésnek, sőt annak is szükségét érzeték, hogy megmutassák, önállóan, külső vezérlés nélkül is képesek ilyen működtetni. Az addig elért eredmények fényében a SEECP 2008. februári ülésén úgy döntöttek, hogy a Stabilizációs Paktum szerepét a továbbiakban vegye át az immár a régió belső irányítása alatt álló (*more regionally owned*)⁴⁰ Regionális Együttműködési Tanács, az RCC.⁴¹ Azt, hogy ezt komolyan gondolták, jól mutatja, hogy ennek a szervezetnek a központja már nem Brüsszelben van, hanem Szarajevóban, illetve hogy vezetőjét, Hido Bišćevićet is a régióból választották, hiszen ő korábban a horvát külügyminisztérium államtitkára volt.

Ugyanakkor az említett törekvést más módon is bizonyítani kívánták. A horvátországi Dubrovnikban 2006 óta évente megrendezik a dubrovnikai csúcstalálkozót. Az elsőt Horvátország NATO-csatlakozása felgyorsulásának reményében rendezték *Croatia Summit – Completing Europe’s Southern Dimension: The Values That Bind Us* címmel.⁴² A cél az volt, hogy bizonyítsák, (a korábban a Balkántól elforduló) Horvátország aktív szerepet kíván játszani Délkelet-Európában. Bár ezeken a találkozókön a nyugat-balkáni országok vezetőin kívül jelen vannak az EU, az EBESZ és a NATO képviselői is, ezeket mégiscsak a régió saját kezdeményezésű rendezvényeinek tekinthetjük. A találkozók sikeresnek tekinthetők ugyan, de jól mutatják a régióban még mindig meglévő feszültségeket és nehézségeket. Szerbia képviselője 2008 óta azért nem jelent meg a találkozón, mert azon részt vett a Belgrád által el nem ismert Koszovó miniszterelnöke is.⁴³

Hasonló problémákkal küszködött a 2010 elején Szlovénia és Horvátország kezdeményezése alapján meginduló brdói folyamat is. Bár a két ország miniszterelnöke sokat győzködte Boris Tadić szerb elnököt, végül mégsem volt hajlandó megjelenni a 2010. március 20-án a szlovéniai Brdóban megrendezett regionális találkozón, mivel azon ugyancsak jelen volt Koszovó vezetője. A Brdóban elfogadott nyilatkozat egyebek között hangsúlyozza a jelenlévők jószomszédi viszonyok iránti elkötelezettségét, a nyitott kétoldalú kérdések európai szellemű megoldását, a regionális együttműködés erősítését általánosságban, és különös tekintettel a közlekedési és az energetikai infrastruktúra területére.⁴⁴ Bár 2010. július 6-án Zágrábban az említett együttműködés keretében találkoztak egymással a régió illetékes miniszterei, az együttműködés kissé akadozni látszik. Igaz, a legújabb hírek szerint 2011 szeptemberében ismét csúcstalálkozót szerveznek a brdói folyamat jegyében.⁴⁵

Azt ugyan nem tudjuk, hogy ennek mi lesz a sorsa, de egy találkozót még érdemes megemlíteni. A 2010. március elején Ptujban megtartott találkozó

után a horvát és a szlovén miniszterelnök, illetve a szerb köztársasági elnök 2011 márciusában ismét találkozott egymással, ezúttal a szerbiai Szendrődön. Ez a találkozó bizonyos mértékig pótolta az elmaradt regionális találkozót, hiszen a három fél ezúttal a gazdasági együttműködés erősítéséért szállt síkra.⁴⁶

Összegzés

A régió országai az 1995-ös kezdetek óta jelentős mértékben megerősítették az egymás közötti együttműködést. Világossá tették, hogy nem csupán az EU által rájuk „kényszerített” kereteken belül, külső nyomás alapján, de saját érdekeik felismerése miatt, saját szervezésben is hajlandók az együttműködésre. Ugyanakkor az is világossá vált, hogy a saját szervezésű együttműködés addig nem fejleszthető tovább, amíg a Szerbia és Koszovó közötti ellentétet valamilyen módon nem sikerül legalább a mindennapi gyakorlat szintjén kezelni.

Jegyzetek

- ¹ European Council Presidency Conclusions: Stability Pact: Summary Report, Annex 1, Brussels, 10–11. Dec. 1993, <http://www.europarl.europa.eu/summits/brussels1/de2_en.pdf> (letöltve: 2011. 07. 06.).
- ² TORDA Endréné (szerk.): *Magyar külpolitikai évkönyv*, Külügyminisztérium Dokumentációs Főosztály, Budapest, 1994, 170. p.
- ³ Pacte de stabilité en Europe à l’initiative de l’Union européenne, Paris, 20 et 21 mars 1995, <http://www.cvce.eu/viewer/-/content/62b6bc50-590a-4f9a-add9-f673c2f8bd4d/0074091e-dcff-4468-a7f2-fa263c1025a1/fr?_viewer_display_WAR_ena2010viewerportlet_objectType=>> (letöltve: 2011. 07. 03.).
- ⁴ Dayton Peace Agreement. The General Framework Agreement, <http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=379> (letöltve: 2007. 02. 04.).
- ⁵ ROUMELIOTIS, Panaghiotis: The Royaumont Process. An Initiative for Stability and Good Neighbourliness in South-Eastern Europe, *Thesis Logo, a Journal of Foreign Policy Issues*, autumn 1998, Vol. II., Issue No. 3., <<http://www.hri.org/MFA/thesis/autumn98/royaumont.html>> (letöltve: 2011. 07. 02.).
- ⁶ DAMIAN-LAKIČEVIĆ, Ana: Roajomonski proces – jedna inicijativa za saradnju u Jugoistočnoj Evropi, *Međunarodni problemi – International Problems*, 1999, vol. 51, No. 3–4, 401–414. p., <<http://scindeks.nb.rs/article.aspx?artid=0025-85559903401D>> (letöltve: 2011. 07. 03.).

- ⁷ Royaumont Initiative, <<http://www.mzz.gov.si/nc/en/tools/cns/news/article/141/10526/>> (letöltve: 2011. 07. 02.).
- ⁸ Mivel a makedónok a saját nyelvükön „k”-val írják a nép és az ország nevét, s mivel a cirill betűk átírására vonatkozó szabályok – HADROVICS László (főszerk.): *A cirill betűs szláv nyelvek neveinek magyar helyesírása*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985, 124. p. – a maguk következtetésében is azt írják elő, hogy az adott betűt „k”-val írjuk át, a Magyarországon meghonosodott Macedónia írásmód helyett én a Makedónia változatot tartom helyesnek.
- ⁹ Macedonia the Host-country appeared without Name, <<http://www.hri.org/news/agencies/mils/1997/97-04-09.mils.html>> (letöltve: 2007. 09. 30.).
- ¹⁰ Central European Initiative – CEI at a Glance, <<http://www.ceinet.org/>> (letöltve: 2011. 07. 01.).
- ¹¹ Southeast European Cooperative Initiative – SECI, <<http://www.secinet.info/>> (letöltve: 2011. 07. 02.).
- ¹² About the Stability Pact, <<http://www.stabilitypact.org/>> (letöltve: 2011. 07. 03.).
- ¹³ Mission and Objectives, <<http://www.ceinet.org/content/mission-and-objectives>> (letöltve: 2011. 07. 01.).
- ¹⁴ Közép-európai Kezdeményezés (Central European Initiative), Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, <http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulugyminiszterium/A_Kulugyminiszteriumrol/Szervezeti_felepites/Szabo_Vilmos_titkarsaga/politikai_igazgato/eu_kul_biztonsagpol/kozep_europai_kezd.htm> (letöltve: 2010. 05. 06.).
- ¹⁵ A Közép-Európai Kezdeményezés tagországainak külügyminiszteri találkozója, <<http://www.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/hirek/a-kozep-europai-kezdemenyezés-tagorszagainak-kulugyminiszteri-talalkozoja>> (letöltve: 2011. 07. 02.).
- ¹⁶ CEI: an Important Instrument for Serbia, <<http://www.ceinet.org/content/cei-important-instrument-serbia>> (letöltve: 2011. 06. 28.).
- ¹⁷ Sofia Declaration on Good-Neighbourly Relations, Stability, Security and Cooperation, <<http://rspcsee.org/en/pages/read/chairmanships-in-office>> (letöltve: 2011. 07. 02.).
- ¹⁸ Uo.
- ¹⁹ About SEECIP, <<http://rspcsee.org/en/pages/read/about-seecp>> (letöltve: 2011. 07. 02.).
- ²⁰ VOUTSAS, Nicholas: SECI – New USA Regional Policy, *Review of International Affairs*, 15 November 1997, 24. p.
- ²¹ Building Europe Together, Croatian Chairmanship-in-Office SEECIP 2006/2007, <<http://www.mvpei.hr/seecp/english.htm>> (letöltve: 2011. 09. 03.).
- ²² Republika Slovenija Ministrstvo za Zunanje Zadeve: Akcijski načrt za delovanje rs do zahodnega Balkana 2011, Ljubljana, 9. Mai 2011, <http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Zahodni_Balkan/Akcijski_nacrt_z_ZB_2011.pdf> (letöltve: 2011. 09. 04.).

- ²³ Statement of Purpose the Southeast European Cooperative Initiative, <http://www.secinet.info/images/stories/files/statement_of_purpose.pdf> (letöltve: 2011. 07. 04.).
- ²⁴ Uo.
- ²⁵ VUČIČEVIĆ, Dragomir: Regional Cooperation one of the Priorities of the Yugoslav Foreign Policy, *Review of International Affairs*, 15 November 1997, 5. p.
- ²⁶ MAŠANOVIĆ, Božo: Slovenija od marca v Seci, *Delo*, 1997. 06. 26.; Z. R.: Zgodba, ki je ni, a Slovenija vseeno v Seciju, *Delo*, 1997. 06. 27.
- ²⁷ Statement of Purpose...
- ²⁸ Uo.
- ²⁹ *Poročilo ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije*, Ljubljana, 1996, 14. p.
- ³⁰ Multilateral Relations. The Quadrilaterale Initiative (Q4), Budapest, Ljubljana, Roma, Zagreb, 12 February 2010, <<http://www.mvpei.hr/MVP.asp?pcpid=1845>> (letöltve: 2011. 07. 04.).
- ³¹ Conclusions of the General Affairs Council of 26 February 1996, <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/028a0001.htm> (letöltve: 2011. 07. 04.).
- ³² Stabilisation and Association Process – Background Documents, <http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/sap_en.htm> (letöltve: 2011. 07. 03.).
- ³³ About the Stability Pact, <<http://www.stabilitypact.org/>> (letöltve: 2011. 07. 04.).
- ³⁴ Tuđman: Za Hrvatsku neprihvatljive neojugoslavenske ili neojaltske integracije, *Vjesnik*, 1999. 07. 31.
- ³⁵ Informacije vlade Rpeublike Slovenije o sodelovanju Republike v paktu stabilnosti za Jugovzhodno Evropo, *Poročevalec*, 1996. 09. 16.
- ³⁶ SCSP Constituent Document, Cologne, 10 June 1999, <<http://www.stabilitypact.org/constituent/990610-cologne.asp>> (letöltve 2006. 09. 03.).
- ³⁷ Presidency Conclusions, Santa Maria de Feira, European Council, 19 and 20 June 2000, <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en0.htm> (2011. 07. 02.).
- ³⁸ Zagreb Summit – Final Declaration, <http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/er/Declang4.doc.html> (letöltve 2006. 08. 30.).
- ³⁹ The Thessaloniki agenda for the Western Balkans, General Affairs & External Relations Council (GAERC), Extracts from successive General Affairs & External Relations Councils, 16 June 2003: Western Balkans – Council Conclusions, <http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accesion_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/thessaloniki_agenda_en.htm> (letöltve 2011. 09. 04.).
- ⁴⁰ From a conflict prevention and confidence building initiative in South Eastern Europe to a regionally-owned Regional Co-operation Council, <<http://www.stabilitypact.org/about/SPOwnershipprocessPortal.asp>> (letöltve 2011. 09. 04.).
- ⁴¹ Regional Cooperation Council, Overview, <<http://www.rcc.int/pages/6/2/overview>> (letöltve 2011. 09. 04.).

- ⁴² Minister of Foreign Affairs and European Integration Kolinda Grabar-Kitarović and Defence Minister Berislav Rončević headed the Croatian delegation at the meeting between the North Atlantic Council (NAC) and Croatia, held on Monday, 29 May 2006, in Brussels, Press Release, 136/06, <http://www.mvpei.hr/custompages/static/hrv/templates/_firt_Priopcenja_en.asp?id=2485> (letöltve 2011. 09. 05.).
- ⁴³ Horvátország tiszteletére, <<http://www.hirextra.hu/2010/07/09/megkezdodott-a-nagy-talalkozo/>> (letöltve 2011. 09. 04.).
- ⁴⁴ Joint Declaration, „Together for the European Union: Contribution of the Western Balkans to the European Future”, Brdo pri Kranju, 20 March 2010, <http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/Dogodki/200320_Brdo_declaration_EN.pdf> (letöltve 2011. 09. 05.).
- ⁴⁵ Pahor in Kosorjeva bosta nadaljevala proces Brdo, Slovenska tiskovna agencija, <<http://www.finance.si/317922/Pahor-in-Kosorjeva-bosta-nadaljevala-proces-Brdo>> (letöltve 2011. 07. 09.).
- ⁴⁶ MATICKI, Dušica: Tadić, Kosor, Pahor hármastalálkozó, 2011. április 2., <<http://vajdasag.eu/3t20110402>>, (letöltve 2011. 09. 05.).